

OECD MODEL VERGİ ANLAŞMASI HÜKÜMLERİ İŞİĞİNDA MENKUL SERMAYE İRATLARININ VERGİLENDİRİLMESİ

*The Taxation of Capital Income in the Light of the Provisions of the OECD
Model Tax Convention*

Gülçin KOÇAK*

Geliş Tarihi: 28.08.2020

Kabul Tarihi: 11.06.2021

ÖZET

Vergilendirilebilir gelir unsurlarından biri de menkul sermaye iratlarıdır. Üretimi sürecine dâhil olmaksızın, nakdi veya nakden belirlenebilen değer üzerinden yatırım ile elde edilen gelir, menkul sermaye iradı olarak açıklanabilmektedir. Bu çerçevede 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda da alacak-borç ilişkisinden kaynaklanan faiz alacağı, ortaklık hakkı dolayısıyla elde edilen kâr payı ve benzeri diğer gelir unsurları menkul sermaye iradı olarak düzenlenmektedir.

Menkul sermaye iratları, uluslararası alanda mali piyasa araçlarının geliştirilmesi ve sermayenin sınır ötesi akışa konu edilmesi ile birlikte, birden fazla egemenlik alanında vergilendirilebilir gelir unsuru olarak kabul edilebilmektedir. Dolayısıyla kişilerin mukimi olduğu devletin haricinde aynı gelir unsurunun elde edildiği yer bakımından da vergilendirilmesi, mükerrer vergilemeye sebep olmaktadır. Bu çalışma, çifte vergilendirmenin gündeme geleceği bu gibi durumlara ilişkin olarak çifte vergilendirmenin önlenmesine dair anlaşma düzenlemeleri ile OECD Model Vergi Anlaşması hükümlerini incelemektedir. Ayrıca Türkiye'nin de bugün itibariyle tarafı bulunduğu çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşmalarında yer alan menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi esasları göz önüne alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Menkul Sermaye İradı, Kar Payı, Faiz, Çifte Vergilendirme, OECD Model Vergi Anlaşması.

ABSTRACT

Capital income is one of the items of income that can be taxable. It means income obtained by investing in cash or value defined in cash without involving the production process. Hence, interest receivable through debtor-creditor relationship, obtained dividend of partnership right and other items of income are categorized as capital income according to the Income Tax Law No.193.

Capital income is considered as a taxable item of income in multiple fields as a result of the developing financial market instruments internationally and the capital subjected to cross-border flow. Therefore, the taxation of capital income in terms of where obtains the same item of them, apart from the state in which individuals resident, causes double taxation. This study examines the provisions of agreements about the prevention of double taxation and the articles of the OECD Model Tax Convention in respect to such situations where double taxation may occur. Additionally, the analysis takes into consideration the principles regarding the taxation of the capital income in the agreements related to the prevention of double taxation, which Turkey is also a party.

Keywords: Capital income, Dividend, Interest, Double taxation, The OECD Model Tax Convention.

* Avukat, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, gulcin.kocak@enerji.gov.tr, ORCID ID: 0000-0002-1018-7548.

GİRİŞ

Vergilendirilebilir gelir unsurlarından biri de menkul sermaye iratlarıdır. Esasında küresel olarak sermaye birikiminin örneklendirilirse sadece belirli mal ve hakların kiraya verilmesi ile bunlardan elde edilen gelir vergisine konu bir irada değil aynı zamanda dönemsel getirisi bulunan başka araçlara yönelimi de geliştirdiği görülebilmektedir¹. Sınır aşan sermaye hareketlerinin ülkelere olan yatırımı artırması ve buralarda iktisadi gelişimi² desteklemesi için belirli mali piyasaların oluşturulmasının bu yönelimi gündeme getirdiği ileri sürülebilir. Özellikle doğrudan ve dolaylı yabancı yatırım ayrımı yönünden dolaylı yabancı yatırımlar bağlamında menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi hususu çalışmaya konu edilmektedir³. Zira dolaylı yatırımlar açısından kişilerin, bir egemenlik alanında bulunan mali piyasa araçlarından birine nakdi sermayesi ile katılımı neticesinde başkalarının kendi adına işletme faaliyetini sürdürmesi söz konusudur. Bununla birlikte kişinin üretim sürecine fiilen katılımı mümkün bulunmasa dahi⁴ gelirin vergilendirilmesi aşamasına gelindiğinde nakdi ya da nakden ölçülebilen değer dolayısıyla belirli bir dönemde elde edilen kazancın üzerinden dolaysız olarak vergilendirildiği⁵ belirtilmelidir.

¹ 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 70'inci maddesi ile örneklendirilirse telif haklarında, hak sahibinin kanuni mirasçısı dışında bir kimseye kiraya verilmesinden elde edilen iradın, gayrimenkul sermaye iradı addolunduğu; ancak çalışma bağlamında ileride de yer verildiği üzere OECD Model Vergi Anlaşması devamı hükümlerine bakıldığında bu gelir unsurunun ayrı bir başlık altında düzenlendiği ifade edilmelidir. Söz konusu düzenlemelere ilişkin olarak ileride de değinileceği üzere vergilendirilebilir gelir unsurlarının konumlandırılmasında birbirinden farklı yaklaşımlar görülebilmektedir.

² İktisadi gelişme ile büyümenin kavramsal olarak birbirinden farklılığı yönünde bir örneklendirmeye gidilerek gelir artışlarının eşitsiz bölüşülmesi halinde kişi başına gelirin artmasına rağmen toplumsal refahın azalabileceği ifade edilmektedir. PAMUK, Şevket; “Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi”, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2018, s.17.

³ Doğrudan-dolaylı yabancı yatırım ayrımına ilişkin olarak TİRYAKİOĞLU, doğrudan yatırımların tanımlanmasında uluslararası alanda bir yeknesaklığın bulunmamasıyla birlikte çoğu iki taraflı yatırımların korunması ve karşılıklı teşviki anlaşması bağlamında geniş bir tanımlama veyahut örneklendirme yönteminin benimsenebildiğini; bununla birlikte dolaylı yatırım ile belirli yönlerden farklılaştığını ifade etmektedir. Yazar, dolaylı yatırımların denetim, risk ve yatırımı gerçekleştiren kişi unsurları ile diğer yatırım türünden ayrıldığına değinmektedir. TİRYAKİOĞLU, Bilgin; “Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması”, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 2003, s.10-11.

⁴ AKÇAOĞLU, Ertuğrul; “Türk Hukukunda finansal türev ürünlerin vergilendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2000, (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>), (E.T.20/5/2020), s.91.

⁵ Gelir vergisinin “dolaysız” ve katma değer vergisinin ise “dolaylı” vergilerin bir örneği olduğu; bu ayrımın tahsili aşamasına ilişkin dolaysız verginin başka bir kişiye devredilemezken dolaylı vergilerde sorumlu kişi dışında bir kimseye devredilebileceği yönünde; KORKUSUZ, M.Refik, KAYALI/F.İpekel; “Turkish Public Law”, Seçkin Yayıncılık, 2019, (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=22696>) (E.T.20/5/2020), p.203-204.

Ülkelerin kalkınması ile iktisadi büyümenin sermaye birikimi neticesinde sağlanabileceği saikiyle kamu ve özel sektör eliyle çeşitli yatırımların zaman zaman teşvik edildiği gözlemlenebilmektedir. Bu nedenledir ki Türkiye’de 1980’ler itibariyle yatırımların serbestleştirilmesi bağlamında mali piyasaların⁶ oluştuğu ve finansman kaynağı olarak bu piyasa araçlarının işletildiği; ancak tamamen bir serbestleştirilmenin söz konusu olmadığı, faaliyetlerin zaman zaman regüle edilebildiği⁷ ve dengeleyici nitelikteki tek tarafı müdahalelere konu edilebildiği de görülmektedir. Bu bağlamda hisse senedi gibi ortaklık ya da tahvil gibi alacaklılık hakkı sağlayan ve kar payı veya faiz ve benzeri nitelikte dönemsel gelir getiren mali araçların değerlendirilmesi söz konusudur. Pek tabiidir ki kişinin, bu araçlardan elde ettiği gelir unsurunun elde eden kişi ve elde edilen faaliyete göre yeri geldiğinde ticari kazanç, menkul sermaye iradı ya da bir başka şekilde görünümü bulunabilmektedir.

Çalışma kapsamında menkul sermaye iratları ile bu gelir unsurunun uluslararası kuruluşlardan OECD nezdinde hazırlanan ve Türkiye’nin de imzacı tarafı bulunduğu Model Anlaşması hükümlerine istinaden vergilendirme esaslarının⁸ yerel mevzuat düzenlemeleri ile birlikte ele alınması öngörülmektedir. Bu çerçevede söz konusu OECD Model Anlaşma hükümlerinin esas itibariyle birden fazla egemenlik alanında vergileme iddiasında bulunulması durumunda mükerrer vergilemeye yol açmaması amacıyla uygulama alanı bulması hususu da göz önünde bulundurularak çeşitli değerlendirmelere ulaşılması amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin tarafı bulunduğu çifte vergilendirmenin önlenmesi andlaşmalarında yer alan menkul sermaye iratlarının düzenlendiği hükümler, karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

⁶ Aynı zamanda mali piyasaların, para ve sermaye piyasası şeklinde ayırım yapılması hususunda Türkiye’de vadelerin görece kısa olması sebebiyle sermaye piyasasındaki çoğu unsurun gözden kaçırılabilmesi; bu nedenle arz ve talep yönünden bir ayrıma gidilerek mali piyasa sisteminin “*kredi piyasası, kamu borçlanma araçları piyasası, özel kesim borçlanma araçları piyasası, hisse senedi piyasası, bankalararası para piyasaları ile düzenlenmemiş para piyasası*” olarak tasnifi önerilmektedir. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı; “Sermaye Piyasası Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara, Kasım 1989, s.84. (http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/6-SermayePiyasasi_OIK346.pdf) (E.T.20/5/2020).

⁷ DPT, ÖİKR; s.11.Ayrıca; ATEŞAĞAOĞLU, Erdem; “Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Kanunu Bakımından Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi”, Legal Yayınevi, İstanbul 2006, (<https://legal.com.tr/kitaplik>) (E.T.20/5/2020), s.1-2.

⁸ Kamu harcamalarının finanse edilebilmesinde kamu gelirleri, iç ve dış borçlanma ile para basılması olarak dört ayrı esasın kabul edilebildiği; bu bağlamda vergilemenin de kamu harcamalarının finansmanında bir yöntem olarak gündeme geldiği ve fakat özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergilemeye denk uzun vadeli uygulama alanı haiz bir finansman aracının da bulunmadığı yönünde; BURGESS, Robin ve STERN, Nicholas; “Taxation and Development”, çev. DURMUŞ, Mustafa, Maliye Dergisi, 2007(152), https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/mustafa_durmus.pdf) (E.T.01/03/2021), s.4-7.

1. MENKUL SERMAYE İRADİ KAVRAMI

Menkul sermaye iratlarının değerlendirilebilmesi için öncelikle gelir kavramı ile kapsamı ve sınırlarının ifade ettiği hususların belirlenmesi gerekmektedir. Esas itibarıyla her ülkenin kendi egemenlik alanındaki hukuki düzenlemeleri farklılık arz edebilmektedir. Temelde vergilendirilmesi amacıyla gelir unsurlarının tasnifine yönelik olarak gelirin kategorik şekilde unsurlara ayrılması veya herhangi bir kaynağın aranmadığı bir gelirin varlığı ile bu iki durumun birlikte bulunabildiği üç ayrı vergilendirme sistemi söz konusudur. Vergilendirilebilir gelirin belirlenmesi bakımından ise kaynak ve net artış olmak üzere iki ayrı teorinin gündeme geldiği⁹; bu iki yaklaşımın gelirin, belirli bir kaynaktan elde edilip edilmediği yönünde farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Kişinin sahip olduğu üretim faktörlerinin üretim faaliyetine katılması ile belirli bir kaynaktan sürekli olarak elde ettiği kazanç ve iratların vergilendirilmesi, kaynak teorisine göre tespit edilebilmektedir. Ancak vergilemede bu yaklaşımın esas alınması durumunda söz konusu faaliyetin kendi değerindeki artışı veya arızı olarak ortaya çıkan değerleri gelir niteliğinde görülemediğinden ötürü kayıt dışı ekonomiyi artırabilmekte olup esasında vergi ödeme kabiliyeti bulunan kişinin vergilendirilmediği de gözlemlenebilir. Bu çerçevede kaynağına bakılmaksızın kişinin satın alma gücünde belirli bir dönemde gerçekleşen artışın vergilendirilmesini öngören net artış teorisinin vergilemede eşitliğe yaklaştığı ileri sürülebilir. Esasında hiçbir egemenlik alanında tek başına uygulanan bir vergilendirme sistemi ya da vergilendirilebilir gelirin belirlenmesinde tek bir teorinin görüldüğü ileri sürülememektedir; zira her birinin özellikleri hasebiyle daha çok karma bir şekilde uygulanmasının tercih edildiği anlaşılmaktadır. Örneklendirmek gerekirse Türkiye bakımından 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile gerçek kişi gelirlerinin, gelir vergisine tabi olduğu ve gelirin ise kişinin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarını temsil ettiği ifade edilmektedir. Bu çerçevede “gelirin unsurları” başlıklı 2’nci maddesinde yedi bent halinde belirlenen unsurların ilk altı bendinde kaynağının yer almasına karşın son bent ile kaynağına bakılmaksızın diğer kazanç ve iratların da gelir unsuru olarak kabul edildiği görülmektedir. Anılan madde hükmünün son bendinde yer verilen diğer kazanç ve iratların ise net artış teorisine göre tespit edildiği anlaşılmaktadır.

Çalışmanın konusu itibarıyla “menkul sermaye iratları” gelir unsurlarının yer verildiği 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 2’nci maddesinin altıncı bendinde bulunmaktadır. Kanunun sistematüğinde “gelir unsurları tespiti” başlıklı üçüncü kısmının altıncı bölümünde 75’inci maddesinden itibaren 79’uncu maddesi dâhil olmak üzere düzenlendiği belirtilmelidir. Menkul sermaye iradının varlığından söz edebilmek için nakdi sermaye veya para ile temsil olunan değerlerden müteşekkil sermayenin bir üretim faaliyetinde kar

⁹ AKÇAOĞLU,E.;s.87-88.

payı, faiz ve benzeri iradın elde edilmesine yol açması ve fakat sahibinin ticari, zirai veyahut mesleki bir faaliyetine dâhil bulunmaması da gerekmektedir. Gelirin ticari bir faaliyete konu edilmesi halinde ticari kazancın, kurumlar tarafından elde edilmesi durumunda ise 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu hükümlerine göre kurum kazancının kabul edildiği ifade edilmelidir. Yine Kanunun 1'inci maddesinin ikinci fıkrası ile kurum kazancının, gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından ibaret olduğu düzenlemesine yer verildiğinden GVK kapsamında incelenmesi öngörülmektedir.

1.1. TEMEL UNSURLARI

Gelir Vergisi Kanunu'nun 75'inci maddesine bakıldığında birinci fıkrası ile kişilerin bir üretim sürecine fiilen katılmaksızın nakdi veya benzeri nitelikte nakden temsil olunan bir değer başka bir kişinin kullanımına bırakılması neticesinde edildiği gelirin menkul sermaye iradı şeklinde ifade edildiğine bir önceki başlıkta değinilmektedir. Bununla birlikte aynı maddenin devamında yer alan ikinci fıkrada ise kaynağı ne olursa olsun¹⁰ ibaresi ile kaynağına bakılmaksızın menkul sermaye iradı sayılan unsurlara on yedi bentte bir düzenleme getirildiği görülmektedir.

Esas kuralın yukarıda anılan maddenin ilk fıkrasında düzenlediği ve buradaki menkul sermaye iradının varlığına ilişkin olarak iki ayrı şartın arandığı; ancak ikinci fıkrada bu şartlar bulunmaksızın üç ayrı başlık altında değerlendirilebilen¹¹ iratlara yer verildiği görülmektedir. Başlangıçta aranan bu iki şartın haricinde “irat” bağlamında neticenin de bir unsur olduğu kabul edilirse elde edilen gelirin, dönemseller getirisi bulunan bu üç başlıktaki irat türlerinden biri olması gerekliliğine yer verilmelidir. Bu gelir unsurunun sınıflandırılmasında yukarıda da tanımlanan net artış teorisinin görünüm kazandığı ve kaynağı dikkate alınmaksızın menkul sermaye iradı kabul edildiği ileri sürülebilir. Zira kar payı, faiz, kira ve benzeri şekilde nitelendirilen bir gelirin, kişinin ticari, mesleki veya zirai faaliyeti haricinde elde edilmesi ve fakat böyle bir düzenlemeye yer verilmediği durumunda örneklendirildiği takdirde Türkiye’de yerleşik (X) gerçek kişinin başka bir ülke mukimi şirketin ikinci bent bağlamında iştirak hissesi¹² üzerinden dönemseller olarak getirisinin menkul

¹⁰ EROL, Ahmet; “Türk Vergi Sistemi ve Vergi Hukuku”, Adalet Yayınevi, Nisan 2018, (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=17848>) (E.T.21/5/2020), s.288-291. Ayrıca devletlerin çifte vergilendirmenin önlenmesine dair anlaşma ile model aldıkları OECD Model Anlaşmasında *menkul sermaye iratlarının kapsamı* ilgili başlık altında değerlendirilmektedir. AKÇAOĞLU, E.; s.91-92.

¹¹ ÖNER, Erdoğan; “Türk Vergi Sistemi”, Seçkin Yayıncılık, Şubat 2019, (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=22945>) (E.T.21/5/2020), s.122-124.

¹² GVK 75'inci maddesinin ikinci fıkrasında (2) nolu bentte iştirak hisselerinden doğan kazancın vergilendirilmesinde;

Aynı Kanunun 94/6-b hükmüne göre tam mükellef kurumun tam veya dar mükellef gerçek kişiler ile Türkiye’de işyeri ya da daimi temsilcisi bulunmayan dar mükellef kurumlara

sermaye iradına göre vergilendirilemeyeceği neticesine ulaşılabilmektedir. Pek tabiidir ki bu bağlamda birden fazla egemenlik alanının vergilendirme yetkisi değişiklik gösterebilmektedir. Bu hususta çifte vergilendirilmesi yönünden hangi devletin ne oranda vergilendirme yetkisinin olduğu andlaşmalar veya çok taraflı konvansiyon hükümlerine göre çözümlenmekte olup ileride yer verilmesi öngörülmektedir.

Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde vergilendirmeye tabi tutulan gelir unsurunun, sermayenin kendisi olmadığı; ancak kullanılması ile elde edilen getiri üzerinden belirlendiği¹³ hususu gözden kaçırılmamalıdır. Zira sermayenin dönemsel olarak kullanılması neticesinde elde edilen getirisinin bu bağlamda değerlendirilmesi; ancak kullanılması yerine ticari, zirai veya mesleki bir faaliyeti dolayısıyla elde edilmesi halinde artık o unsurun kazancı olarak vergilendirilmesi gerekmektedir. Nitekim GVK 75'inci maddesinin üçüncü fıkrası ile böyle bir düzenlemeye yer verilerek söz konusu iradın, iradı sağlayan sermaye sahibi kişinin ticari faaliyetine bağlı bulunduğu takdirde ticari kazancın tespit edilmesinde dikkate alınması belirlenmektedir. Bu nedenle önem arz eden ve diğer gelir unsurlarından farklılığı bulunan ölçütün nakden belirlenebilir değeri olan sermayenin sahibi dışındaki bir kişiye kullanılmasında ve bu gelir unsuru üzerinde netice itibarıyla kendi emeği ile bir katılımının bulunmamasında meydana geldiği izah edilmektedir. Ayrıca menkul sermayenin alımı veya satımı gibi kullanılmasından ziyade sahipliğinde el değiştirmesi ile bir kazanç konu edilmesi halinde artık değerindeki artış kazancı olarak başka bir gelir unsuru gündeme gelmektedir.

1.1.1. Mükellefin Belirlenmesi

Öncelikle gerçek kişi ile kurumların vergilendirilmesinde mükellefiyetin belirlenmesine yönelik tam ve dar olmak üzere iki yükümlülüğün irdelenmesi gerekmektedir¹⁴. Bu bağlamda menkul sermaye iradı üzerinden vergilendirilen mükellef tespit edilmektedir.

dağıtılan kar payı üzerinden %15 vergi kesintisi öngörülmektedir. Burada maksadın, elde edilen kar payının dar mükellefin ana merkezine aktarıldığı takdirde başka bir egemenlik alanına bu tutarın gireceği göz önüne alınarak “kazancın kaynaklandığı yerde” vergilendirilebilmesi sağlamak olduğu izah edilmelidir. Ancak *karın, sermayeye eklenmesi halinde kar payı sayılmadığı* hususuna dikkat edilmelidir.

¹³ ÇELEN, Mustafa; “Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Dünü, Bugünü, Yarını”, Legal Mali Hukuk Dergisi, Temmuz 2005, Sayı:5, (<https://legal.com.tr/kıtaplık>) (E.T. 22/5/2020), s.1882.

¹⁴ Vergilendirmede tam mükellefiyetin şahsilik, dar mükellefiyetin ise mülkîlik ilkesinin açığa çıkardığı bir ayrıma dayalı bulunduğu; bir devletin vergilendireceği kişi ile olan ilişkisinin yoğunluğuna göre bu ayrımın netleştirilebildiği ve bu ilişkinin sıkılaştığı takdirde şahsîlik ilkesine ve fakat bu bağın zayıfladığında ise mülkîlik ilkesine göre vergilendirmenin gerçekleştirildiği yönünde; ÖNER, Cihat; “Dar Mükellefiyette Ticari Kazancın Türkiye’de Elde Edilmiş Sayılmadığı Haller Üzerine”, AÜHFD, 63 (2), 2014, (<https://dergipark.org.tr/download/article-file/622830>) (E.T.01/03/2021), s. 366-367.

Bilindiği üzere 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun "mükellefler" başlıklı 3'üncü maddesine göre Türkiye'de yerleşmiş bulunan ve ayrıca yabancı bir ülkede oturmakla birlikte Türkiye'ye vatandaşlık bağı ile bağlı bulunan gerçek kişilerin hem Türkiye'de hem de Türkiye dışında elde ettikleri tüm kazanç ve iratları üzerinden vergilendirilmeleri öngörülmektedir. Bununla birlikte yerleşme ile ifade edilen hususun devamındaki maddede ikametgâhı Türkiye'de bulunan veya bir takvim yılı içinde altı aydan fazla süre ile devamlı surette oturanların da "yerleşmiş sayılması"; ancak belli ve geçici görev veya iş için gelenlerin ise bu süreyi geçseler dahi yerleşmiş sayılmayacağı belirtilmektedir. Gerçek kişilerde tam mükellefiyeti düzenleyen bu kuralın ikametgâh esasına dayandığı ve yine 3'üncü maddenin ikinci bendi¹⁵ ile tâbiyyetin dikkate alındığı; bu bentte yer verilen kişilerin buldukları ülkede aynı kazanç ve irat üzerinden vergilendirilmeleri halinde mükerrer olarak Türkiye'de de vergilendirilmediği ifade edilmelidir. Ayrıca Türkiye'de yerleşmiş bulunmamakla birlikte burada elde ettiği kazanç ve iratlar üzerinden vergilendirilmesi öngörülen gerçek kişilerin ise dar mükellefiyet esasını gündeme getirdiği hususu aynı Kanunun 6'ncı maddesinde düzenlenmektedir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun tam ve dar mükellefiyet esaslarını belirleyen 3'üncü maddesine göre Kanun kapsamında kazançları kurumlar vergisine tabi tutulan sınırlı sayıda yer verilen kurumlardan Türkiye'de kanuni veya iş merkezi bulunanların hem Türkiye'de hem de Türkiye dışında elde ettikleri kazancın tamamı üzerinden; yine kanuni veya iş merkezinden ikisinin de Türkiye'de bulunmaması durumunda ise sadece Türkiye'de elde ettikleri kazancı üzerinden vergilendirilmesi kabul edilmektedir.

Dar mükellefiyete göre vergilendirmenin belirlenmesinde hem gerçek kişiler hem de kurumlar bakımından Türkiye'de elde ettikleri kazanç ve iratlarının vergilendirilebilir gelir unsuru olarak kabul edilmesi öngörülmektedir. Devletlerin kendi egemen oldukları alanda vergilendirme yetkisini tek başına uygulayabilmesinin mülkiliği¹⁶ dolayısıyla belirlendiğine de ayrıca işaret edilmelidir.

¹⁵ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre; "resmi daire ve müesseselere veya merkezi Türkiye'de bulunan teşekkül ve teşebbüslere bağlı olmakla birlikte bunların işleri dolayısıyla Türkiye dışında oturan Türk vatandaşları" yönünden tam mükellefiyet esasını kabul etmektedir. Dikkat edildiğinde tıpkı Türkiye'de süreli bir iş dolayısıyla bulunan kişilerin vergilendirilmesindeki yaklaşımın kabul edildiği; ancak hayatını idame ettirmek amacıyla bir başka ülkede belirli izinler neticesinde bulunan kişilerin ise vatandaşlığımıza artık öncelik verilmemektedir. Kişinin, vergilendirilen gelir unsurunu aslında nerede kazandığı ve sürdürmekte olduğunun belirlenmesi amaçlandığı ileri sürülebilir.

¹⁶ ÖNCEL, Mualla/ÇAĞAN, Nami/KUMRULU, Ahmet; "Vergi Hukuku", Genel Kısım, Cilt:1, 2.Bası, Ankara 1985, (<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/12375/Vergi%20Hukuku%20Cilt%201.pdf?sequence=1>) (E.T.22/5/2020), s.4.

1.1.2. Menkul Sermaye İradının Elde Edilmesi

Menkul sermaye iratlarında gerçek kişilerin tam mükellefiyeti durumunda bir sınır bulunmaksızın elde edilen kazanç ve iratların tamamı üzerinden, dar mükellef ise Türkiye’de elde edildiği takdirde vergilendirilmesi öngörülmektedir. Bu hususa ilişkin olarak 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun hangi kazanç ve iradın hangi durumda elde edildiğinin tayin olunduğunu düzenleyen 7’nci maddesinde “menkul sermaye iratlarında sermayenin Türkiye’de yatırılmış bulunması” şartı aranmaktadır.

Kurumların dar mükellefiyet esasına göre vergilendirilmesinde menkul sermaye iratları bakımından elde edilmesine yönelik düzenlemeye 5520 sayılı Kurumlar Vergi Kanunu’nun 3’üncü maddesinin üçüncü fıkrasında (d) bendi ile “Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratlarının” kurum kazancı niteliğini haiz bulunduğu şeklinde yer verilmektedir. Aynı maddenin dördüncü fıkrası ile bir gelir unsurunun Türkiye’de daimi temsilcisi bulunduğu ve elde edildiğinde yine GVK hükümlerinin uygulanması kabul edilmektedir. Dar mükellef kurumların¹⁷, daimi temsilcisi vasıtasıyla Türkiye’de yatırılmış bulunan ve fakat ticari faaliyeti dolayısıyla elde edilmediğinde menkul sermaye iratları üzerinden vergilendirilmesi imkânı vardır. Her bir menkul sermaye iradı türü bakımından elde edilme anının farklılaşabildiği hususuna esasen değinilmesi gerekmektedir. Nitekim bir anonim şirketin kar payı dağıtımında hisse senedi sahibinin vergilendirilmesi için bu kar payını elde edilmesinde fiilen tahsil şartı aranmamaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu’nda vergiyi doğuran olay, gelirin elde edilmesine¹⁸ göre belirlenmektedir. Menkul sermaye iratlarında gelirin elde edilmesi sahibinin talep edebilir, ödeyenin ise ödeyebilir duruma gelmesi şartlarının birlikte bulunmasına bağlanmaktadır. Yine herhangi bir alacak faizi üzerinden değerlendirilirse borçlu ödeyenin borcun faizi talep edildiğinde ödeyebilir durumda olması, alacaklının ise talep edebilmesinin mümkün bulunması halinde vergilendirilebilir bir gelir unsuru tahtında menkul sermaye iradı kabul edilmektedir.

1.2. ELDE EDİLEN GELİRİN NİTELİĞİ İLE TÜRLERİ

Menkul sermaye iratlarının düzenlendiği 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 75’inci maddesinin ikinci fıkrası hükmünün üç başlık altında incelenmesi

¹⁷ 5520 s. KVK 1’inci maddesi ile kazancı kurum kazancı olarak kabul edilen kurumların; “sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmeler, iş ortaklıkları” olduğu düzenlenmektedir.

¹⁸ ÖNCEL, M./ÇAĞAN, N./KUMRULU, A.;s.156. Keza menkul sermaye iratlarında elde edilmesi kavramı yargı kararlarına da konu olmaktadır. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu’nun E:2000/164, K: 2000/295 sayılı ve 13/10/2000 tarihli kararı ile sadece hukuken tasarruf edilebilmesi şartına yani tahsil edilebilir olmasına bağlı bulunmadığı iktisadi tasarruf edilebilirliğinin de arandığı belirtilmektedir. (https://www.corpus.com.tr/#/! Danistay) (E.T.23/5/2020).

gerektiği hususuna yukarıda da yer verilmektedir. Kar payı ve benzerleri, faiz ve benzeri gelirleri ile diğer menkul sermaye iratları olarak sınıflandırılan¹⁹ sistematığe göre bu gelir unsuru incelenmektedir.

Kar payının vergilendirilmesinde Kanunun anılan hükmünün ilk bendinde “her nevi hisse senetlerinin kar payları” düzenlenmektedir. Hisse senedi, anonim ve sermayesi payları bölünmüş komandit şirketlerde pay sahiplerinin ortaklık haklarını temsil eden nakden ölçülebilir bir değerdir. Bir anonim şirketin belirli bir dönemdeki karını payları oranında ortaklarına dağıtması durumunda elde edilen bu kar payı üzerinden kişinin vergilendirilmesi söz konusudur. Bu konuda aynı fıkra hükmünün sekizinci bendinin de değerlendirilmesine yer verilebilir; zira daha önce menkul sermaye iratlarında farklı olarak menkul sermayenin kullanırılmasından bahsedilmiştir. Ancak elden çıkarılması halinde ise değer artış kazancının gündeme geldiği belirtilmekteyse de sekizinci bentte “hisse senetleri ile tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışlarından elde edilen bedelleri” menkul sermaye iradı sayılmaktadır. Hisse senedi bağlamında vadesi gelmemiş kuponun satışı halinde kuponu elinde bulunduran kimse, vadesi geldiğinde dağıtılan kar payını alacağından dolayı “kullanırma” faaliyeti devralan kişi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla pay sahibi de satışı karşılığında elde ettiği bedel üzerinden kullanırma hakkını devretmiş olduğundan bu bedel üzerinden vergilendirilmektedir. Ayrıca hisse senedinin kuponuyla birlikte kendisinin satışı durumunda ise artık elde edilen gelirin menkul sermaye iradı hasebiyle vergilendirilmesinden söz edilememektedir. Bentte kurucu hisse senetleri ile diğer intifa hisse senetlerine²⁰ verilen kâr payı da menkul sermaye iradı kapsamında değerlendirilmektedir. Bu hususa ilişkin olarak benzer bir durumun iştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kar paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve aylar ile her nevi senetlerin iskonto edilmesi neticesinde elde edilen iskonto bedelleri bakımından da devir halinde kullanırma faaliyetinin devrolunan kişi üzerinde gerçekleşmesi hasebiyle menkul sermaye iradı kabul edildiği görülmektedir.

Limited şirket ortakları ile iş ortaklığı ortaklarına ve komandit şirketlerin komanditer (sınırlı sorumlu) ortaklarına dağıtılan kar payı, ayrıca kooperatif kazançlarının dağıtılması da iştirak hisselerinden doğan kazançların vergilendirilmesi bağlamında menkul sermaye iradı olarak addedilmektedir. Burada izah edilen bir diğer hususa ilişkin ise, Türkiye’de yerleşik bulunan gerçek kişilerin kontrolündeki yabancı bir ülke mukimi kurumdan elde ettiği kazançların da kar payı olarak kabulü suretiyle vergilendirilmesinin tercih edildiği görülmektedir. Bu çerçevede 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun

¹⁹ ÖNER, E.;S.122.

²⁰ Pay senetlerinin düzenlendiği 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 503’üncü maddesi ile intifa senedi sahiplerinin ortaklık hakkını haiz bulunmamakla birlikte senedi iadesi veya imhası karşılığında dağıtılan kâra katılmak suretiyle elde edilen bedelin, yine menkul sermaye iradı kabul edilerek vergilendirilmesi söz konusudur.

7'nci maddesinde yer verilen şartların birlikte sağlanması aranmaktadır. Ticari faaliyeti dolayısıyla olmamakla birlikte yatırım maksadı neticesinde vergi oranı düşük ülkelere nakdi sermayenin kaydırılması ile aslında vergilendirilebilir olan bir gelir unsuru devletlerin egemenlik alanından uzaklaştırılmaktadır. Bu bağlamda anılan Kanunun ilgili madde gerekçesinde de yer verildiği üzere yönetimine sermayesinin, kar payının veya oy kullanma hakkının %50'sini elinde bulundurarak katılan kişinin bu yurtdışı iştirakinin kazancı fiilen dağıtılmasa dahi ilgili hesap döneminde dağıtılmış gibi vergilendirilmektedir²¹.

Bir başka kar payı niteliği haiz olduğu kabulü ile menkul sermaye iradı kapsamında vergilendirilmesi esaslı öngörülen hususun kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine dağıtılan kar payı olduğu görülmektedir. Esasında uluslararası çifte vergilendirmede Türkiye'nin tarafı bulunduğu ikili anlaşmaları ile bu anlaşmalara imzacı ülkelerde model alınabilen OECD Model Anlaşmasında da yöneticilere ödenen ücret ve diğer benzeri²² tüm gelirlerin ücret olarak değerlendirilerek ödeme yapılan kişinin mukimi olduğu diğer devlette vergilendirilmesi kabul edilmektedir. Bu konuda Türkiye'nin tarafı bulunduğu ikili anlaşmalarda da yer verilen düzenlemelerden farklı olarak Gelir Vergisi Kanunu ile ortaklık hakkı bulunmayan veya bulunması durumunda dahi görevi karşılığı aldığı ücretin dışında sadece payı dolayısıyla kurum idaresi yöneticilerine dağıtılan kar payı, menkul sermaye iradı addolunmaktadır.

Kar payı ve benzeri gelirler bakımından 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının dördüncü bendi ile menkul sermaye iradı olarak Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnaları düşülmeden önceki kazancı üzerinden kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısım²³ vergilendirilebilir

²¹ Bu düzenlemeyle zararlı vergi rekabeti uygulamaları ile mücadelenin amaçlandığı ifade edilmektedir. TBMM; Dönem:22, Yasama Yılı:5, 1346 Sıra Sayılı Bütçe Genel Kurul Komisyon Raporu, (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1346m.htm>) (E.T.28/5/2020). Keza yurtdışında bir kuruma iştirak edilerek yatırımdan elde edilen gelirin vergilendirilmesi ancak ortaklara kar dağıtım yapılması halinde mümkünken kar dağıtım yapılmadığında ve diğer devlet ile bilgi değişimi tam işlerlik kazanmadığı takdirde belirli şartları sağlaması ile kontrolü altındaki yabancı kurumun kazancı bu bağlamda vergilendirilebilir duruma gelmektedir.; YILMAZ, Öznur; "Ticari Faaliyetler Bağlamında Çifte Vergilendirme", (<https://legal.com.tr/kitaplik>) (E.T.1/6/2020), Legal Yayıncılık, 2019, s. 299-302.

²² PALLI, Hayati; "OECD Model Anlaşmasında Yer Alan Aktif Kazanç Unsurları", Adalet Dergisi, Sayı:52, 2015, s.92.

²³ Başka bir ülke mukimi şirketin Türkiye'de işyeri veya daimi temsilcisi bulunmaksızın faaliyet gösterebilmesi tam mükellef bir sermaye şirketine iştiraki suretiyle de gerçekleşebilmektedir. Bu halde elde edilen gelirin kar payı gibi vergilendirileceği; ancak bir işyeri veya daimi temsilcisi vasıtasıyla ticari faaliyeti neticesinde kurum kazancı elde etmesi durumunda ise bu miktarın vergilendirilerek düşüldükten sonrasında kalanın menkul

bir unsur kabul edilmektedir. Dar mükellef kurumların kazancı üzerinden vergilendirilmesi farklı usullere tabi tutulduğundan dolayı burada kavramsal olarak yer verilmekle yetinilmektedir. Aynı zamanda dar mükellefin mukimi olduğu ülke ile Türkiye arasındaki çifte vergilendirmenin önlenmesine dair anlaşma bulunması durumunda da anlaşma hükümleri uygulanma kabiliyetini haiz olabilmektedir²⁴.

Faiz ve benzeri gelirleri, önceki başlıktan farklı olarak kişiye alacak hakkı sağlamaktadır. İlk olarak her nevi tahvil ve Hazine bonusu faizi bağlamında, elinde bulunduran kişiye ortaklık şeklinde bir hak sahipliğinin tanınmadığı ile bunların borç senetlerinden doğduğu ifade edilebilmektedir. Yurt içinde veya dışında nakden ölçülebilen bir değere karşılık gelen devlet tahvili ya da Hazine bonusu çıkartılmak suretiyle kamu finansmanı sağlanabilmesi için borçlanma yoluna gidilebilmektedir. Kamu veya özel sektörün finansman ihtiyacını giderebilmek için çıkarılan bu borçlanma senetlerinin, borçlunun özellik arz etmesi ve birden fazla alacaklıya yönelmesi nedeniyle alelade bir borç-alacak ilişkisinden farklılaştığı ifade edilebilir. Kanunun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan bir diğer bendi ile bu kez her nevi alacak faizleri de menkul sermaye iradı kabul edilmektedir. Burada borçlanmayı mutaden sürdürerek meslek haline getiren kimselerin artık ticari bir faaliyetten söz edilmesi hasebiyle kazancı, menkul sermaye iradı kabul edilememektedir²⁵.

Menkul sermaye iradı bağlamında bir diğer faiz örneği olan mevduat faizinde, kanunen mevduat kabul etmeye yetkili kılınan kurumlara yatırılan vadeli veya vadesiz paralara ödenen faiz söz konusudur²⁶. Esasında düzenlemede, resmi

sermaye iradı addolunduğu hususunda; EROL, A.;s.123. Ayrıca vergi tevkifatı bağlamında para ve sermaye piyasalarında vergilendirme yaklaşımı, gelir üzerinden beyan edilerek alınan vergiler ile arasında büyük uzaklıkların olduğu yönünde aşağıdaki çalışmada eleştirilmektedir. Faiz gelirinin, arkasındaki faaliyetin gerçekleştiği kaynak ülkede vergilendirilmesi kanaati makul ve lüzumlu görülebilirken, kişinin mukimi olduğu devlette vergilendirilmesi esasından saparak piyasa araçlarına olan yatırımından (özellikle bunların elden çıkarılması halinde) vergilendirilmesinin doğru bulunmadığı yönünde; GÖKTUNA, Ege; "Galatasaray Üniversitesi Vergi Hukuku Merkezi Tarafından Sn.Prof.Dr. Adnan Tezel'in 10.Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle 31.5.2007 Tarihinde Düzenlenen Toplantının Açılış Konuşmaları", Legal Mali Hukuk Dergisi, 2008, Cilt:4 Sayı:44, (<https://legal.com.tr/kitaplik>) (E.T. 28/5/2020), s.1840-1844. Ancak ifade edilen hususa ilişkin olarak eleştirilen mali piyasa araçlarında vergilendirmeye neredeyse "adından hâsıl olmuş bir serbesti tanınması isteğinin" devletlerin egemenlik alanında serbest rekabete dayalı piyasa faaliyetlerini vergilendirme politikasından tamamen bağımsız bir saha oluşturulmasına kadar gidebildiği değerlendirilmektedir.

²⁴ ATEŞAĞAOĞLU, E.;s.127.

²⁵ EROL, A.;s.123.

²⁶ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü (7) numaralı bendi ile anılan hususa ilişkin sayılan unsurların, menkul sermaye iradı addolunduğuna yer verilerek yine kaynağına bakılmaksızın düzenlemede yer verilen kuruluşlar ile bunların haricindeki devamlı olarak bu işle uğraşanların bu faaliyeti dolayısıyla elde ettiği gelir

olarak bu işle yetkilendirilmiş olmasa dahi bir kimsenin toplu para alımı ile uğraşı neticesinde sağladığı gelir ve menfaatin yine bu kapsamda olduğu kabul edilmektedir.

Yine bir diğer bentte faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kar payları ile özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kar payının vergilendirilmesi bakımından menkul sermaye iratları bağlamında faiz gelirlerinin vergilendirilme biçimine göre vergilendirme usulünün esas alındığı görülmektedir. Bu gelir unsurunda kar payı ibaresine yer verilmesine karşın alacak hakkına dayanması sebebiyle²⁷ faiz şeklinde nitelendirildiği öğretide ifade edilmektedir. Kar ve zarara katılma hesabının hisse senedi ile değiştirilebilir olmasında dahi pay sahipliğine tanınan tüm yetkileri haiz bulunmadığı; dolayısıyla buradaki iradın, ortaklık hakkı neticesinde elde edilen bir kar payı gibi değerlendirilmemesi ileri sürülmektedir. Her ne kadar tam olarak alacaklılık ilişkisini de zarara katılmayı kapsamında bulundurması nedeniyle sağlamadığı görülse de ayırım olarak ortaklık hakkı dolayısıyla edinilen kar payından ziyade ödünç ilişkisine kavramsal yaklaşımı²⁸ kabul edilebilmektedir.

Menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile iktisap edilmesi ya da elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatlerin de yukarıda anılan bilgiler ışığında yine faiz gelirlerinin vergilendirilmesi usulüne tabi olarak vergilendirme esasının ilgili Kanun hükmü ile düzenlendiği görülmektedir. Bu bağlamda repo ve ters repo geliri olarak ifade edilebilmektedir. Repoda menkul kıymetleri geri alma taahhüdü ile satılması, ters repoda ise geri satma taahhüdü ile alınması öngörülmektedir²⁹.

ve menfaatin de mevduat faizi kabulü söz konusudur. Nitekim bu bağlamda Danıştay 4. Dairesi'nin 17/01/2011 tarihli ve E:2010/1683, K:2011/85 sayılı kararı ile mevduat kabul etme izin ve yetkilerinin kaldırılarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna yönetim ve denetiminin devrolunduğu bankalarda bankacılık işlemlerine ilişkin olarak mevduat kabul etme izin ve yetkisinin kaldırıldığı tarihte off-shore hesabı bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75 inci maddesi uyarınca elde ettiği faiz gelirinin beyan edilmediğinden dolayı hakkında kesilen vergi ziyat cezasının kaldırılması istemli davanın reddolunduğu yönünde; (<https://www.corpus.com.tr/#!/Danistay>) (E.T.01/03/2021).

²⁷ ÖNER, E.;s.124.

²⁸ *Tekinalp*'in kıymetli evrak niteliğinde bir alacak senedi olduğuna dair görüşüne yönelik; ARSLAN, İbrahim; "Türk Hukukunda Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesinin Kavramsal Gelişimi –Hukuki Niteliği ve Uygulaması", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, 1989, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261670>) (E.T.27/5/2020) , s.301-302.

²⁹ AKIN, Emine Ebru; "Özgün Önceliği İlkesinin Ters Repo İşlemlerinin Ticari İşletmeler Tarafından Muhasebeleştirilmesi Üzerine Etkisi", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 19(2), 2005, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30075>) (E.T.01/03/2021), 427-433.

Son olarak diğer menkul sermaye iratları başlığı altında tüzelkişiliğe sahip emekli sandığı, yardım sandıkları ve emeklilik ile sigorta şirketlerince ayrılanlara ödenen irat tutarları, bireysel emeklilik sisteminden ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği kazanç tutarı ve diğer bentlerin haricinde Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca ihraç edilen her türlü sermaye piyasası araçlarından elde edilen gelirler 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75'inci maddesinde sınıflandırılarak sınırlı sayıda düzenlenmektedir.

2. MENKUL SERMAYE İRATLARININ TÜRKİYE'DE VERGİLENDİRİLMESİ

Her devletin kendi egemenlik alanında vergilendirme tasarrufunda bulunma yetkisini haiz olduğu izahattan varestedir. Ancak bu yetkisinin kapsamı pek tabiidir ki taraf olduğu uluslararası sözleşmeler nezdinde ve keza iç hukuk düzenlemeleri ile sınırlandırılabilir. Türkiye bakımından vergilendirmenin ilk dayanağı Anayasa'dan gelmektedir. Anayasa'nın "*Siyasi hak ve ödevler*" bölümünde 73'üncü³⁰ maddesi ile çalışma konusu bağlamında verginin Kanunla konulabileceği, değiştirilebileceği veya kaldırılabilirliği; ancak muafiyet, istisna ve indirim ile oranlarında değişikliğe ise yürütmenin yetkilendirildiği görülmektedir. Kar payı ve faiz olarak tezahür eden menkul sermaye iratlarında kişilerin nakdi veya nakden temsil edilebilen değerlerinden elde edilen geliri üzerinden vergilendirilmesi ile başka yükümlülüklerle tabi kılınması da Kanunla düzenlenebilmektedir.

Yukarıda yer verilen bilgiler ışığında devletin vergilendirme yetkisini kullanabilmesi için mükellef ile arasında tâbiyet veya yerleşim esasına göre ya da kendi sınırları içerisinde gerçekleşen faaliyetleri dolayısıyla bir hukuki ilişkinin kurulması gerekir³¹. Bir ülkede yerleşim esasına göre vergilendirme sistemi varsa yerleşik kişinin bütün kazanç ve iratları üzerinden vergilendirilmesi halinde o devletin sınırları dışında elde edilen gelirlerinin de kapsamına alındığı anlaşılmaktadır³². Öte yandan bu gelirin başka devletin kendi sınırlarında elde edilmesi ile kaynağında da vergilendirme yetkisi uygulama alanı bulabilmektedir³³. Bu nedenle tam mükellef bir gerçek kişinin

³⁰ Temel hak ve hürriyetlere müdahale bağlamında vergilendirme faaliyetlerinin Anayasal ihlali iddiası daha çok mülkiyet hakkına ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Zira dar mükellef bir şirketin %41 oranında ortağı bulunduğu tam mükellef sermaye şirketi tarafından elde edilen gelirin henüz dağıtılmadan önce çifte vergilendirmenin önlenmesine dair anlaşma hükümlerine aykırılığı iddiasıyla vergi stopajının mülkiyet hakkını ihlal ettiği ileri sürülen davada, Danıştay'ın iki farklı dairesinin kar payı ve kurum kazancı vergilendirmesi şeklinde iki ayrı uygulaması bulunduğu hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerinin zedelendiği neticesine ulaşılmıştır; Anayasa Mahkemesi, E:2014/13518, K:2014/13518 sayılı ve 26/10/2017 tarihli Kararı; (<https://www.corpus.com.tr>) (E.T.28/5/2020).

³¹ ÖNER, C.; 366-368.

³² AKÇAOĞLU, E.; s.97-98.

³³ Hazine ve Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı; "Menkul Sermaye İradı Elde Eden

sahibi olduğu hisse senedi dolayısıyla yurtdışındaki sermaye şirketi tarafından dağıtılan kar payının Türkiye’de vergilendirilmesi ile bu şirketin faaliyetinden elde ettiği kazancı üzerinden kaynaklandığı ülkesinde ve hatta başka bir ülkenin mukimi olması durumunda orada da vergilendirmesi çeşitli esaslara göre gündeme gelmektedir. Çifte vergilendirmenin konusu olan bu husus diğer alt başlıkta incelenmekle birlikte burada da kişilerin ilgili devlete vergilendirme yönünden birçok bağlama unsuru ile bağlanabildiği örneklendirilmektedir³⁴.

Tam mükellef kişilerde Türkiye’nin asli ve esas vergilendirme yetkisini haiz bulunduğu dar mükelleflerin vergilendirilebilir gelir unsurlarında mükerrerliği incelenebilir ise de yurtiçindeki bir tam mükellefin de yabancı ülkede vergilendirilmesi neticesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla yine vergilendirmenin mükerrerliği³⁵ söz konusudur. Devletlerin her biri bu gelir unsuru üzerinden vergilendirme isteğinde olduğundan aralarında imzacı oldukları çifte vergilendirmenin önlenmesine dair anlaşma hükümlerine göre³⁶ belirli oranlara kadar vergi alabilmeleri imkânı bulunmaktadır. Dar mükellef kurumların Türkiye’de elde edilen menkul sermaye iratlarında ise daha çok bu sözleşme hükümlerinin önem arz ettiği ifade edilmelidir. Kanuni ve iş merkezi yurtdışında bulunan kurumların Türkiye’de yerleşik şirketlerden elde edilen menkul sermaye iratlarının ya da dar mükellef bir gerçek kişinin Türkiye’deki kurumlarda bulunan ortaklık hakkı dolayısıyla veya alacak hakkı gelirlerinin vergilendirilmesinde genelde mukim olunan ülkede vergilendirildiği; ancak kaynak ülkenin de bu hakkı haiz olabildiği durumların olduğu görülmektedir.

Tam mükellef gerçek kişilerin yurtdışında elde ettikleri kar payının Türkiye’de gelir vergisine tabi olmakla birlikte istisna edilmediğinden ötürü beyan edilmesi gerekmektedir. Bu hususta da aşağıda bahsedilen belirli bir

Mükellefler İçin Vergi Rehberi”, Şubat 2020, (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/2020_menkulsermayebrosur.pdf) (E.T.28/5/2020), s.6-7.

³⁴ YILMAZ, Ö.; s.64.

³⁵ Uluslararası çifte vergilendirme kavramının dar anlamda kullanıldığı ile mükerrerliği kavramlarının birbiriyle tamamıyla örtüşmediği; ancak ikili vergi andlaşmalarında aynı gelir unsuru üzerinden grup şirketlerde bağlı ortaklıklarına temettü dağıtılması ve faizin ödenmesi ile ana şirkete vergi uygulanabilmesi yönünde hükümlerin yer alabildiği ileri sürülmektedir. United Nations; “Analytical and Historical Review of International Double Taxation and Tax Evasion and Avoidance”, (https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2014/10/2STM_Taxation-EC18-2006-7-part1-R.pdf) (E.T.28/5/2020), p.4. Aksi yönde bir görüşte ise çifte vergilendirmenin sorunu doğru yansıtmadığı ve aynı gelir üzerinde üç veya daha fazla vergilendirmenin de gündeme gelebileceği kabul edilmektedir. Bu kapsamda gerçek kişinin vatandaşı olduğu birden fazla siyasi alanda vergilendirilebileceği ya da bir siyasi sahada aynı gelir unsuru üzerinden birden fazla vergilendirmenin söz konusu olabileceği hususunda; WEHRWEIN, Carl F.; “Some Aspects of the Double-Taxation Problem”, Journal of Political Economy, The University of Chicago Press, Vol:44, No:4, 1936, (<https://www.jstor.org/stable/1823200>) (E.T.28/5/2020), p.544-545.

³⁶ ATEŞAĞAOĞLU, E.;99.

sınırı aşmadığı takdirde beyan edilmesi de söz konusu değildir. Öte yandan Kanun'un 123'üncü maddesine göre tam mükellefin yurtdışında elde ettiği kazanç ve iratların yukarıda anılan hususlar doğrultusunda bulunduğu yerde ödedikleri verginin³⁷ şahsi bir vergi olması ile resmi olarak tasdik edilen belge ile tevsik edildiğinde Türkiye'de tarh edilen vergiden isabet eden kısmının indirilmesi imkânı getirilmektedir. Yurtdışı iştiraki dolayısıyla ödenmiş olması durumunda ancak mahsup imkânı bulunmaktadır.

Finansal araçlar vasıtasıyla elde edilen kazanç ve iradın gerçek kişilerde gelirin elde edildiği kaynağa göre menkul sermaye iradı kabul edilebilmesi söz konusuysen kurumlar açısından kurum kazancı niteliğinde ticari kazanç olarak vergilendirilmektedir. Bu durumda elde edilen gelir üzerinden tam mükellefin ticari kazancı bağlamında kurumlar vergisi kesintisi yapıldıktan sonra dağıtılan kar payı dolayısıyla 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30'uncu maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi uyarınca tekrar vergi kesintisi yapılmamaktadır. Ancak diğer kazanç ve iratlardan ibaret vergiye tabi kazancının bulunması durumunda beyan edilmesi gerekmektedir. Dar mükellef bir kurumun, iştirak hissesinin elden çıkarılması halinde yine bu nedenle vergilendirilmesi söz konusudur. Kurumlar vergisinin kurum kazancı üzerinden alınması ve diğer kanuni mükellefiyetlerin de indirilmesi sonrasında ortaklarına kar payı dağıtılmaktadır. Bu bağlamda 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun safi iradın belirlenmesinde indirilmesi gerekli giderlere yer verdiği 78'inci maddesi hükmüne göre beyana tabi bir menkul sermaye iradında net gelirin bulunması söz konusudur. Bu kar payı ise gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesinde beyana tabi olmayan, belirli bir tutarı aştığı takdirde beyan edilmekle birlikte tevkifat uygulanmayan ya da önce vergi kesintisi yapılan ve kalan miktarı yine belirli bir tutarı geçince beyan edilen gelirin toplanmasına ilişkin çeşitli usullerin Kanun ile düzenlendiği görülmektedir. Bu surette her mükellefin her bir gelir unsuru için farklı yaklaşım sergilenmektedir. Örneklendirilirse tam mükellef kurumlardan elde edilen hisse senetleri ile iştirak hissetlerinin kar payları ve kurumların idare yöneticilerine ödenen kar payının yarısı³⁸ Kanun'un 22'inci maddesinin üçüncü fıkrasına göre gelir vergisinden istisna tutularak bu tutar üzerinden tevkifatı

³⁷ GVK 75/2'nin ilk üç bendinde yer alan iratların yarısı brüt gelirden istisna tutularak kalan tutarın 2019 yılı için 40.000-TL'yi aşması durumunda beyan edilmesi hakkında; Bkz.33. dipnot; s.13.

³⁸ Menkul sermaye iratlarında istisnaların düzenlendiği hükümde yer verilen müstesna tutarın dışında kalan miktarın, Kanun'un 86'ncı maddesine göre 103'üncü maddede yazılı tarifinin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı aşması halinde yıllık beyanname ile beyan edilmesi ve hesap edilen gelir vergisinden tevkif edilen miktarın mahsup edilmesi öngörülmektedir. ÖNER, E.;s.129.

yapılmaktadır. Aynı Kanun'un "vergi tevkiyatı" başlıklı 94'üncü maddesi gereğince bir bölüm kar payı ve faizin dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmaksızın bazı kurum kazanç ve iratları üzerinden vergilendirilmesi öngörülmektedir. Netice itibariyle menkul sermaye iratlarında sadece yukarıdaki üç unsurdan ibaret olmayan tamamı bakımından hiçbir şekilde beyan edilmeyenler ile farklı oranlarda beyana tabi tutulanlar gibi ayrımların olduğu hususuna değinilmektedir.

2.1. MENKUL SERMAYE İRATLARINDA ÇİFTE VERGİLENDİRME

Devletlerin vergilendirme yetkisi bir başka egemenlik alanı ile uluslararası düzeyde ekonomik ilişkilerin oldukça gelişmesi neticesinde çoğu zaman çakışabilmektedir³⁹. Zira kendi sınırlarında bulunan kimseleri mukimi olup olmadığına bakılmaksızın elde ettikleri gelirleri üzerinden veya mukimi kişileri başka yerlerdeki gelirleri üzerinden vergilendirebilmektedir. Dolayısıyla bir diğer devletin egemenlik alanında meydana geldiği ileri sürülen gelirin üzerinden birden fazla vergileme ile karşı karşıya gelinmektedir. Ülkelerin kendi iç düzenlemelerini yapabilmeleri veya anlaşmaları ile aralarında ya da çok taraflı organizasyon araçlarıyla bu yetkilerinde sınırlandırmaya yönelmeleri kaçınılmazdır. Esasında 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyıl başı itibariyle savaş sonrası ekonomik aktivitelerde yükseliş olduğu ve bu durumun da birden fazla ülkede karşılaştırılabilir vergi uygulamalarını⁴⁰ yani çifte vergilendirmeyi gündeme getirdiği anlaşılmaktadır.

Sermaye ithal eden ülkeler haricindeki ülkelerin de bugün itibariyle bir ticari faaliyette kaynak ülke konumunda olabildiği gözlemlenebilir. Bu bağlamda gelişmiş ekonomiye sahip olduğu düşünülen birçok Avrupa devletinin de kendi sınırlarında elde edilen kazancın üzerinden vergi alabilmek için çabaladığı söylenebilir. Elbette ki bu yaklaşımın bölgesel ekonomik işbirlikleriyle birlikte taraf devletlerin aralarında teşviki ve belki de vergi anlaşmalarının kendi lehine yönelmesini istemeyebileceği⁴¹ düşünülebilir.

³⁹ Vergilendirme yetkisinin egemenlik kavramı ile ilişkisine yönelik olarak; YILMAZ, Ö.; s.13-16.

⁴⁰ Çifte vergilendirmede kaynak ülkesi (gelirin elde edildiği) ve yerleşim esasının (mukim olunan yer) çakışması söz konusu olabilmektedir. Mukimi olunan devletin, yerleşimi kendi ülkesinde olduğu esasına dayanarak vergilendirirken, bir başka devlette gayrimenkul edinen kişinin kira geliri diğer devletin kaynak esaslı dolayısıyla vergilendirmesinin gerekçesi olabilmektedir. Çok uluslu şirketler bakımından yerleşik bulunan ülke dışında bir başka devletin egemenlik alanında da yönetimi ve kontrolü belirli bir şekilde temsil eden iştiraki vasıtasıyla yine her iki ülkede de yerleşim esasına göre vergilendirilebilmektedir. JOGARAJAN, Sunita; "Double Taxation and the League of Nations", Cambridge University Press, April 2018, (<https://doi.org/10.1017/9781108368865>) (E.T.27/5/2020), p.7-8.

⁴¹ Avrupa Komisyonu kararlarına da konu edilen söz gelimi bir grup şirketin mukimi olduğu ABD'de vergilendirilmediği ya da çok az vergilendirildiği bir durumda Avrupa pazarındaki

Aynı vergi mükellefinin birden fazla egemenlik alanında aynı konu ve döneme ilişkin karşılaştırılabilen vergileri bu soruna konu edilmektedir. Başlangıçta komşu ülkeler arasında çifte vergilendirmenin önlenmesi çerçevesinde anlaşmalar imzalanırken ve nispeten daha küçük boyutta sonuçlandırılırken belirli bir dönemden sonra kapsamlı bir antlaşmalar dizgesi⁴² sıralandığı görülmektedir.

Uluslararası çifte vergilendirmenin önlenmesi için devletlerin tek taraflı olarak matrahtan indirim, mahsup veya istisna gibi yöntemleri⁴³ söz konusu olabilmektedir. Ancak aynı konuda aynı döneme ve aynı kişiye ait bir gelir unsurunun birden fazla devlet tarafından vergilendirmek isteği ile hem kaynak hem de bu kişinin mukimi olduğu devlette vergilendirilmesi neticesi doğmaktadır⁴⁴. Bugün itibarıyla ekonomik ilişkilerin iç içe geçebildiği ve oldukça karmaşıklaştığı; bu nedenle artık her devletin gelir getirici bir faaliyete ilişkin hem kaynak ülke konumunda gelirin elde edildiği hem de bu faaliyeti sürdüren kişinin mukimi bulunduğu yer olarak tanımlanabildiği neticesinin aksi ileri sürülmeksizin kabul edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Menkul sermaye iratlarında da diğer gelir unsurları ile benzer şekilde ikili vergi andlaşmalarında “karşılıklık” esasının temeli belirsiz olsa da kabul edildiği; bu kapsamda sınır ötesi kar payı (*temettü vergilendirmesinde*) akışlarında her iki devlet bakımından kaynak ülkenin azami oranı eşit şekilde uygulandığı görülmektedir⁴⁵. İki taraf devletin sınır ötesi faaliyetlerinde belirlediği bu oranı, faiz alacağının vergilendirilmesine bakıldığında bir ülkenin mukimi tarafından

İştirakleri kurumlar vergisi yönünden incelendiğinde; Lüksemburg devletinde kar ortaklığı şeklinde ticari faaliyetlerini sürdürerek buradaki kârı ana merkezine aktarmadığı süreçte vergilendirilmesinin süresiz olarak ertelendiği görülmektedir. Benzer bir durumun İrlanda bakımından da iç hukukunda geçerli olarak kurulmasına rağmen sınırları dışından yönetildiği için şirketin yasal olarak vergi mükellefi kabul edilemediğinden vergilendirilemediği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla başlangıçta uluslararası pazar oluşturma maksadına dayanan Avrupa Birliği’nde üye devletlerin artık açık piyasa ekonomisine aynı *bağlılıkla* devam etmesi isteğinde olmadığı gözlemlenebilir. Bu hususta; Statement 17/3714, European Commission; (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_17_3714) (E.T.28/5/2020) Brussels, 2017. BAISTROCCHI, Eduardo/ HEARSON, Martin; “Tax Treaty Disputes: A Global Quantitative Analysis”, Cambridge Tax Law Series, Vol:2, 2017, (<https://doi.org/10.1017/9781316528945>) (E.T.1/6/2020), p.1541-1542.

⁴² Uluslararası alanda üç binin üzerinde ve artarak devam eden vergi anlaşmasının bulunduğu ve bu anlaşmaların büyük çoğunluğunda OECD Model Anlaşması ile BM Modelinin örnek alındığı yönünde; ARNOLD, BRIAN J.; “An introduction to tax treaties”, (https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/10/TT_Introduction_Eng.pdf) (E.T.29/5/2020), 2013, p.1-2. Keza; YALTI, Billur; “Tax Treaty Disputes in Turkey”, Cambridge University Press, (<https://doi.org/10.1017/9781316528945.016>) (E.T.29/5/2020), 2017, p.661.

⁴³ ÖNCEL, M./ÇAĞAN, N./KUMRULU, A.; s.68.

⁴⁴ YILMAZ, Ö.; s.38.

⁴⁵ ARNOLD, B.J.;p.2.

ödenen faizin kaynak ülkesinde vergilendirilmesi ile diğer taraf devlette alacak geliri aynı tutarda olmamaktadır⁴⁶.

Diğer taraftan çifte vergilendirmenin uluslararası düzeyde çok taraflı bir anlaşmaya konu olmasının gündeme gelmesi ve Milletler Cemiyeti'nin 1920'lerde çalışmalarına başlamasıyla birlikte bu hususta çok taraflı bir çözüme yönelik işbirliği sağlanmasının adımları atılmıştır⁴⁷. Devletlerin vergilendirme yöntemlerindeki farklılıklardan ötürü belirli gelir sınıflarındaki kimselerin özellikle kar payı ve faiz üzerinden alınan vergide fikri uyuşmazlıkları olabilmektedir⁴⁸. Nitekim vergi modeli anlamında ilk olarak 1921 yılında uzman görüşü alınan hazırlıkların⁴⁹ ancak 1946 yılında tamamlanabildiği anlaşılmaktadır. Milletler Cemiyeti'nin kaynak ülke ile yerleşik bulunan devletin farklılıklarından ve bu iki yerin birbiriyle ilişkilendirilemeyişinden ötürü temettü ve faizin vergilendirilmesinde yerleşim yeri esasında uzlaştığı⁵⁰ ifade edilmelidir.

Devletlerin çifte vergilendirmenin önlenmesi için ikili anlaşma aracılığıyla çözüm getirebilmeleri mümkün bulunmaktadır. Bu çerçevede taraflara örnek alabilmelerini teminen OECD Model Anlaşması'nda da çeşitli hükümlere yer verilmektedir. Model anlaşmada esas kuralın kendisine ödeme yapılan kişinin mukimi bulunduğu yerde vergilendirilmesi olduğu hususu ile birlikte belirli gelir unsurlarının ayrıca düzenlendiği görülmektedir⁵¹. Geliri elde eden kişinin mukimi olduğu ülkede vergilendirilmesinde gerçekte yerleşik bulunduğu yeri bulma maksadı iç hukukumuzda da yerleşim yeri esasıyla örtüşmektedir.

OECD Model Anlaşmasında menkul sermaye iradi bağlamında kar payı ve faiz kavramlarına iki ayrı madde ile yer verilmektedir. İkili anlaşmalarda da uyumlu ve benzer düzenlemeler söz konusudur. Özellikle çok uluslu şirketler bakımından mukimi olduğu devlet sınırları içerisinde faaliyet gösterildiği sürece vergilendirmenin hukuki olduğu söylenebilir. Ancak ülkelerin kendi iç hukuk düzenlemelerini de yapabildiği ya da uluslararası organizasyonlara

⁴⁶ Vergi ile yükümlendirilenlerin sınır aşan yatırım faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinde, anlaşma ile belirlilik kazandırılmasının kolaylık sağlayabildiği yönünde; ARNOLD, B.J.; .11. Ayrıca vergilendirmeye esas alınan gelirin hangi ülkede doğduğu ve bu ülkelerin hangi ölçütlere göre söz konusu gelirin konu edildiği vergilerin paylaşılacağı sorusuna bir yaklaşım olarak; YILMAZ, Ö.; s.23.

⁴⁷ YILMAZ, Ö.; s.52.

⁴⁸ BROEKHUIJSEN, Dirk-Maarten; "A multilateral tax treaty : designing an instrument to modernise international tax law", (<http://hdl.handle.net/1887/57407>) (E.T.30/5/2020), *doctoral thesis*, Leiden University Press, 2017, p.10

⁴⁹ BAISTROCCHI, E./ HEARSON, M.; p.1512.

⁵⁰ BROEKHUIJSEN, D.M.;p.11.

⁵¹ Model Tax Convention, OECD; (<https://doi.org/10.1787/g2g972ee-en>) (E.T.1/6/2020), p.30.

taraf olabildiği aşıkârdır ve sınır ötesi vergilendirme ise bu hususlardan farklılaşabilmektedir. Küreselleşme ile dijital büyümenin hızla gerçekleşmesi, bu organizasyonlara taraf devletlerin vergi planlama faaliyetlerine olan katılımlarını⁵² ve endişelerini de artırmaktadır. Bu organizasyonlarda gelişmiş ekonomiye sahip ülkelerin sayıca çoğunluğunda olduğu değerlendirildiğinde belirli dönemlerde gerekli görülen değişikliklerin gelişmekte olan diğer üye devletleri daha çok etkilemesi kaçınılmaz bir neticesidir.

Menkul sermaye iratlarında ticari kazancın vergilendirilmesinden farklı olarak gelirin paylaşılması esasına dayanıldığı⁵³ gözlemlenebilir. Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları hükümlerinde sadece kendisine kar payı veya faiz ödenen kişinin mukimi olduğu diğer devlette değil istisnai olarak ödeyen şirketin mukimi olduğu ve gelirin elde edildiği ülkenin de kaynak esasına göre belirli bir oranda vergilendirme imkânı getirilmektedir. Devletlerin kendi mukimi kişileri tüm kazanç ve iratları üzerinden vergilendirmesi hususu başka bir ülkede elde edilen gelirin hem elde edildiği hem de mukim olunan devlette çifte vergilendirilmesi neticesine yol açmaktadır. Esasında bu kapsamda ikili anlaşma hükümleri⁵⁴ temelde uluslararası ticarete engel olan durumları ve çifte vergilendirmenin olabildiğince azaltılması maksadını⁵⁵ taşımaktadır. Dünya üzerinde sermaye akışının hızlanarak sadece ticari faaliyete değil aynı zamanda mali piyasa araçlarına yatırım ile bu gelir unsurunun vergilendirilmesinde ülkeler arası rekabeti evleviyetle getirdiği görülebilmektedir. Bu bağlamda çok taraflı organizasyonların vergilendirmeye ilişkin çalışmalarından OECD Modelinin temel alınarak incelenmesi öngörülmektedir.

2.2. OECD MODEL ANLAŞMASINDA KAPSAMI

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) tarafından hazırlanan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarına yönelik taslakları⁵⁶, taraf devletlerin kendi aralarında imzacı oldukları anlaşmalarda model kabul edilmektedir. Bu hususta üye ülke olarak Türkiye'nin ise İzlanda, Kolombiya ve Şili haricindeki diğer taraf devletlerin tamamı ile sonuçlandığı ikili anlaşmaları⁵⁷ bulunmaktadır. Bölgesel olarak Avrupa Birliği ülkeleri ile de

⁵² YILMAZ, Ö.; s.161.

⁵³ PALLI, H.; s.91.

⁵⁴ YILMAZ, Ö.; s.62.

⁵⁵ United Nations.; p.4.

⁵⁶ ÖNCEL, M./ÇAĞAN, N./KUMRULU, A.; s.70. Keza 1963 tarihli ilk taslak metin 1977 tarihinde kabul edilerek 1992 tarihinde revize edilmiştir.; Model Tax Convention, OECD; "Introduction", p.10-11. Ayrıca vergi anlaşmalarının ekonomik gereklilikler neticesinde imza edildiği yönünde; YILMAZ, Ö.; s.63.

⁵⁷ Hazine ve Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı; "Uluslararası Mevzuat", Türkiye'nin tarafı bulunduğu çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarına yer verilmekte olup 85'inin yürürlükte olduğu yönünde; (https://www.gib.gov.tr/uluslararasi_mevzuat) (E.T.1/6/2020).

ikili anlaşmalarının yapıldığı görüldüğünde oldukça geniş bir vergi anlaşması ağı bulunduğu⁵⁸ ileri sürülebilir. Türkiye'nin ekonomik anlamda finansman aracı olarak yatırımlarına elverişli bir ortam hazırlamak maksadıyla⁵⁹ böyle bir yaklaşım sergilediği de anlaşılmaktadır. Bu çerçevede menkul sermaye iratlarının vergilendirilmesi ile birbirine yakın komşu birçok ülkede ortaklaşa bir serbest pazar yaklaşımını zorlaştırdığı ileri sürülebilir⁶⁰. Keza bu amaçla başka devletlerin düşük ya da sıfır vergi oranı uygulayarak ülkeye sermaye getirebilmeye çalıştığı ifade edilebilir. Gelişmiş ülkelerde dahi mali piyasa araçlarına olan yatırımı güçlendirmeyi sağlamaya yönelik olarak girişimde bulunmaktadır. Bazı durumlarda ise politik veya tarihi birtakım sebeplerle diğer ülkelere nazaran daha düşük vergi oranı da uygulanabilmektedir. Söz gelimi Türkiye'nin ortak tarihi geçmişi bulunan Kosova ile imzalanan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasına bakıldığında temettü bakımından Kosova mukimi şirketin Türkiye mukimine ödediği kar payının %0 oranında vergilendirilmesi⁶¹ öngörülmektedir.

Yukarıda izah edilen esaslar dâhilinde OECD ülkelerinin vergilendirme sistemleri birbirinden farklılaşabilmektedir⁶². Çifte vergilendirme halinde yerel yargı kararlarına konu olan durumlarda da çözüme ilişkin söz gelimi Alman mahkemelerinin OECD Model Anlaşma hükümleri ile bunların yorumlanmasını içeren şerhine de herhangi bir dayanağı bulunmaksızın atıfta bulunulabildiği⁶³ ifade edilmektedir. Buna karşın Danıştay kararlarına bakıldığında ise uyumsuzluğun tarafı olan kişilerin mukimi bulunduğu devletin Türkiye ile olan çifte vergilendirmeyi önleme andlaşması hükümlerine atfedilebildiği⁶⁴ görülmektedir.

⁵⁸ YALTI, B.;p.664.

⁵⁹ YILMAZ,Ö.;s.92.

⁶⁰ ÖNCEL, M./ÇAĞAN, N./KUMRULU, A.; s.72-73.

⁶¹ Bununla birlikte nakdi yatırım vasıtasıyla elde edilen gelirin vergilendirmesinde düşük vergi oranı gözetilmesinin refahı artıracığı ve kar elde edilmesini teşvik edeceği yönünde; AUERBACH, Alan J.; "Tax Reform in the 21st Century", University of California, Berkeley, 2006, (<https://eml.berkeley.edu/~auerbach/reform.pdf>) (E.T.1/6/2020), p.11-12,38.

⁶² Temettü üzerinden değerlendirildiğinde önce kurum kazancı olarak daha sonrasında hisse senedi sahiplerine dağıtılması ile vergilendirildiğinden ötürü taraf devletlerin bu husustaki yaklaşımlarına ilişkin bir analiz; HARDING, Michelle; "Taxation of Dividend, Interest, and Capital Gain Income", Vol:19, 2013, (<https://doi.org/10.1787/5k3wh96w246k-en>) (E.T.1/6/2020), p.7. Ayrıca sermayenin elden çıkarılması halinde elde edilen gelirden ve kar payı ya da faiz geliri gibi unsurlara ilişkin olarak ülkelerin vergi oranlarının karşılaştırıldığı tabloda değer artış kazancının diğerlerine nazaran daha düşük olduğu ifade edilebilir; HARDING, M.; p.53.

⁶³ HASLEHNER, Werner; "Tax Treaty Disputes in Germany", Cambridge University Press, Vol:1, (<https://doi.org/10.1017/9781316528945.008>) (E.T.1/6/2020), 2017, p.305-306.

⁶⁴ Danıştay 3.Dairesi Başkanlığı'nın E.2009/3171, K.2011/11 sayılı ve 17/1/2011 tarihli kararında "4369 sayılı Kanun ile değişik 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu hükümleri yürürlüğe girmeden önce tam mükellef kurum tarafından %99.9 hissesine sahip yurtdışında mukim

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye'nin de üye devleti olarak bulunduğu OECD tarafından hazırlanan Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilere İlişkin Model Anlaşma (OECD Model Tax Convention On Income and Capital Condensed Version) hükümleri uyarınca menkul sermaye iratları ile daha sonra bu anlaşmanın model alındığı ikili anlaşma hükümlerine göre yaklaşımının incelenmesi öngörülmektedir. Model Anlaşmada öncelikle kar payı bakımından vergilendirme yetkisi ile bu yetkinin hangi devlete ait olacağı hususu 10'uncu maddesi ile düzenlenmektedir. Bir şirketin belirli bir dönem içerisinde elde ettiği kardan ortaklarının pay alması şeklinde en geniş tabiriyle kar payı kavramı tanımlanabilir. Ayrıca terminolojik olarak Model Anlaşma hükümlerindeki belirli ibarelerin aksi belirtilmedikçe ifade ettiği anlamlarına 3'üncü maddesinde yer verilmektedir. Taraf devletlerin bu çerçevede ilgili hükümlere çekincelerini beyan ederek kendilerine uygulanmadığını ileri sürmeleri de gündeme gelebilmektedir.

Kar payının düzenlendiği 10'uncu maddenin ilk paragrafında *“bir taraf devlet mukimi şirket tarafından diğer taraf devlet mukimi bir kişiye ödenen temettülerin diğer taraf devlette vergilendirilmesi”* kabul edilmektedir. Kural olarak temettü üzerinden edinilen gelirin, bu geliri elde eden kişinin mukimi olduğu devlete vergilendirme imkânı getirilmektedir. Ancak ikinci paragrafında ise G-20 (Group of 20) zirvesi sonrası çalışılmaya başlanan ve 2017 yılında tamamlanan raporu neticesinde⁶⁵ değişikliğe uğrayan hüküm ile taraf devlet mukimi olan bir şirket tarafından ödenen temettülere bu devlette ve bu devletin kanunlarına göre vergilendirme imkânı getirilmekte; ancak gerçek lehtarın diğer taraf devletin mukimi olduğu takdirde tahsil edilememesi kabul edilmektedir. Bu surette temettüyü ödeyen faaliyetin kaynaklandığı ülkenin mukimi şirketin vergilendirme hakkı saklı tutulmakta ve fakat gerçek lehtarın mukimi olduğu devletin vergi oranı da belirli şartlarda belirlenmektedir. Ayrıca kar payı kendisine ödenen kişinin gerçek lehtar olmadığı durumlarda ise kaynak devletin iç hukuk hükümlerine göre vergi oranını serbestçe uygulama imkânı bulunmaktadır⁶⁶. Değişiklikle getirilen yeni düzenlemede ödeme tarihini içeren 365 gün boyunca bu şirketin sermayesi üzerinde %25'ini elinde bulundurması

ortasına dağıtılan kar payının tevkifata tabi tutularak (geçiş hükmü ile) Anayasa 90'ıncı maddesi gereği uluslararası anlaşmaların kanun hükmünde olduğu kabul edildiğinden Türkiye ile Hollanda arasındaki anlaşmanın 10'uncu maddesi hükmü uyarınca temettü sayıldığı” kabul edilerek kesilen vergi ziyai cezasının kaldırılmasına yönelik ilk derece mahkemesi kararını onamaktadır. Ayrıca karşı oy ile elde edilen gelirin, temettü olmadığı ve ticari kazanç bağlamında kurumlar vergisi mahiyeti ileri sürülmektedir.:(<https://www.corpus.com.tr/#!/Danistay>) (E.T.1/6/2020).

⁶⁵ Model Tax Convention, OECD; p.64.

⁶⁶ Burada normalde olmayan bir kişinin ikili vergi anlaşması hükümlerinden vergilendirme faydalanılmak için alıcı görünmesinin engellenmesi amaçlanmış olmakla birlikte gerçek lehtarın belirlenmesine yönelik metodun belirsiz olduğu yönünde; YALTI, B.;p.688.

halinde brüt tutarın %5'i, diğer durumlarda %15'ini geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Türkiye'nin bu paragrafta oranları belirleme yönünden şerhi bulunmaktadır. Keza İsrail, Meksika ve Portekiz'in de bu yönde çekinceleri yer almaktadır⁶⁷.

Kar payı ibaresinin kapsamına bakıldığında Model Anlaşma'nın 10'uncu maddesinin üçüncü paragrafında hisselerden, intifa senetlerinden, kurucu hisse senetlerinden ve keza alacak niteliğinde olmamakla birlikte kazanca katılmayı sağlayan diğer haklardan elde edilen gelirlerin ve ayrıca kar payını dağıtan şirketin mukimi olduğu ülke mevzuatında aynı sonucu doğuran başka gelir unsurlarının bulunması halinde sayılanların tamamı bu madde kapsamında kar payı kabul edilmektedir. Öte yandan pek tabiidir ki taraf devlet mukimi olan gerçek lehtarın kar payını ödeyen şirketin mukimi bulunduğu devlette bir iş yeri vasıtasıyla ticari faaliyeti dolayısıyla elde edildiği ve aralarında etkin bir bağın varlığı söz konusuysa artık ticari kazancın vergilendirilmesi hususu ortaya çıkmaktadır⁶⁸.

Esasında Türkiye'nin tarafı bulunduğu ikili anlaşmalarda da beşinci paragrafta yer verilen düzenlemeye kadar ikinci fıkra haricinde benzer hükümlerin bulunduğu ifade edilebilir. Son fıkra bakımından ise çekince konulmaktadır. Türkiye'de şubesi bulunan ve yerleşik olmayan şirketlerin ticari kazançları ayrıca şubenin kazancı olarak da vergilendirilmektedir. Ancak bu kazancın ana merkeze gönderilmesi durumunda tevkifatı söz konusudur; dolayısıyla aktarılmadığı takdirde bu vergiye tabi tutulmamaktadır⁶⁹.

Faizin vergilendirilmesi yine OECD Model Anlaşması'nın 11'inci maddesinde düzenlendiği ilk fıkrada kar payına benzer şekilde taraf bir devlette doğan ve diğer taraf devlet mukimi kişiye ödenen faizin diğer taraf devlette vergilendirilebileceği kabul edilmektedir. İkinci paragrafta bu kurala istisna getirilerek faizin elde edildiği taraf devlette ve o ülkenin mevzuatına göre de vergilendirilmesi imkânı getirilmektedir. Ancak yine faizin, gerçek lehtarın diğer taraf devlet mukimi olması durumunda ise alınan verginin brüt tutarın %10'unu aşamayacağı ifade edilmektedir. Taraf devletlerin bu sınırlamaların uygulama şeklini karşılıklı anlaşma ile belirleyebileceği de ayrıca belirtilmektedir.

⁶⁷ Model Tax Convention, OECD;"Commentary on Article 10: Concerning the Taxation of Dividends", p.252.

⁶⁸ ÖNER, C.; s.373-375.

⁶⁹ Kaynak devletin, beşinci fıkra dolayısıyla ticari kazancının vergilendirilmesinden sonra kalan kısmın (*Türkiye'de on iki ayı aşan ticari faaliyetin gerçekleştirildiği şantiyenin iş yeri sayılması ile*) menkul sermaye iradı kabul edilerek üzerinden vergilendirilmesi hususunda verilen Danıştay kararlarında bu uygulamanın istikrar kazandığı yönünde; YALTI, B.;686. Nitekim 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 94'üncü maddesi hükmü ile vergi kesintisi öngörülmekte olup bu oranın ikili anlaşmalarda farklı belirlenebildiği, bazı ülkelerde ise kesintiye yer verilmediği görülmektedir. Bu yaklaşımın anlaşmanın göz ardı edilmesi şeklinde görülmeyip devletlerin politik tercihi olduğu kabul edilmelidir.

Faiz kavramının kapsamının belirlendiği üçüncü fıkrada sınırlı sayıda ibareye yer verildiği görülmektedir. Bu çerçevede ipotek garantisine bağlı olup olmadığına bakılmaksızın ya da borçlunun kazancına katılma hakkı tanıyıp tanımaksızın her nevi alacak gelirin, özellikle kamu menkul kıymetleri ile tahvil ve borç senetlerine ilişkin prim ve ikramiyelerin de dâhil olmak üzere bunlardan elde edilen gelirlerin faiz şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Ayrıca gecikme cezasının ise bu madde kapsamında faiz olarak kabul edilmediği de ifade edilmektedir.

Taraf devlet mukimi olan faizin gerçek lehtar, faizin elde edildiği diğer taraf devlette iş yeri vasıtasıyla ticari faaliyette bulunmakla birlikte faizin ödendiği alacağın bu iş yeri ile etkin bir bağı olduğu takdirde yine ticari kazancın vergilendirmesi hükümlerine göre vergilendirme söz konusu olmaktadır. Diğer fıkrada faiz gelirin, ödemeyi yapan şirketin mukimi bulunduğu devlette elde edildiği kabul edilmektedir. Ancak faizin kaynaklandığı alacaklılık ilişkisinin başka bir iş yerinde elde edilmesi ve ödeyen kişinin iş yeri ise buranın bulunduğu yerde faiz gelirin elde edildiği kabul edilir. Dolayısıyla netice itibarıyla gelirin esas elde edildiği yerin bulunması amaçlanmaktadır. Son fıkra ile alacak karşılığında ödenen faizin ödeyen kişi ile lehtar arasında veya her ikisinin üçüncü bir kişiyle arasında özel bir ilişkiden dolayı böyle bir ilişki olmadığında kararlaştırılan miktarı aştığı anlaşılırsa artık bağımsız durumda öngörülen tutar esas alınmaktadır; ancak aşan kısım bakımından taraf devletlerin iç hukukuna atıfta bulunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin Arjantin Devleti ile 1/12/2018 tarihinde imzalanan çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin anlaşma⁷⁰ ve eki protokolün 15/5/2020 tarihli 2546 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. Sözleşmenin kar payının düzenlendiği 10'uncu maddesinde model anlaşma hükmüne oldukça benzer ifadeler yer verildiği; ancak kaynak devletin vergilendirmesinde gerçek lehtarın kar payını ödeyen şirketin sermayesinin %25'ini elinde bulundurması halinde brüt tutarın %10'unu aşamayacağı ifade edilerek oranda bir farklılığa gidilmektedir. Yine yatırım fon ve ortaklığından elde edilen gelirlerin bu madde kapsamında temettü sayıldığı ayrıca düzenlenmiştir. Keza Katar Devleti ile revize edilerek yürürlüğe giren protokolde⁷¹ kaynak devlet vergilendirmesine ilişkin olarak gerçek lehtarın diğer akit devlet hükümetine veya politik alt bölümleri ile mahalli idarelerine ait bir kamu kurumu olması durumunda brüt tutarın %5'ini aşmaması öngörülmektedir.

⁷⁰ Anlaşma metni; (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200516-1.pdf>) (E.T.1/6/2020).

⁷¹ Türkiye - Katar Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması Revize Protokol metni; (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/uluslararası_mevzuat/TURKCE_METIN/KATAR_REV.pdf) (E.T.1/6/2020).

Faizin vergilendirilmesinde elde edildiği kaynak devletin de vergilendirebilmesi imkânı getirilmektedir; ancak model anlaşmadan farklı olarak brüt tutar üzerinden alınan oranın %12'sini aşmaması düzenlenmektedir⁷². Türkiye'nin tarafı bulunduğu bu gibi ikili anlaşmalar ile protokol hükümlerinde, yabancılık unsuru taşıyan ekonomik ilişkilerden elde edilen gelirlerde çifte vergilendirmenin önlenmesi maksadıyla çeşitli ve zaman zaman değişiklik gösterebilen bu gibi düzenlemelere yer verilebilmektedir.

SONUÇ

Dünya üzerinde bir kişinin herhangi bir ticari faaliyete fiilen dahi katılmaksızın mali piyasa araçları vasıtasıyla nakdi veya nakden ölçülebilir bir bedeli bulunan değer üzerinden gelir elde edebilmesi oldukça kolaylaşmıştır. Devletlerin bu geliri takip edebilmesi ile özellikle kar payı dağıtımını ile faizin ödenmesinde yabancılık unsurunu içermesinden dolayı birbirleriyle etkin bilgi aktarımında bulunulmadığında vergilendirilebilir iradın görülebilmesi oldukça zorlaşabilmektedir. Bu çerçevede her bir ülkede bu gelir unsurlarının süregelen vergilendirme rejimi farklılık arz edebilmektedir. Uluslararası organizasyonların hazırladığı ya da devletlerin vergilendirmede işbirliği maksadıyla tarafı bulunduğu anlaşma hükümleri ile bu rejimlerin karşılaştırılması mümkün olmamaktadır. Zira her ülkenin ekonomik şartları ile tarihsel birikimi ve kurumsal yaklaşımı birbirinden farklı olmakla birlikte vergi sisteminin fiili işleyişi de kendi yasal yapısına bağlıdır. Dolayısıyla çifte vergilendirmenin bir nevi ortak zeminde önlenmesine yönelik bu anlaşmaların hükümleri sorunun tamamen çözümlenmesini de sağlayabilir.

Devletlerin karşılıklı dengeleri dolayısıyla her çifte vergilendirmenin önlenmesine dair sözleşmenin hükümlerinde benzerlikler görülebildiği gibi farklılıkların da gözlemlenmesi kaçınılmazdır. Tek taraflı iç hukuk düzenlemeleri ile birlikte ikili anlaşmaların da uluslararası ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve bunların gözetilmesinin oldukça güçleşmesi neticesinde özellikle vergilendirme gibi devletlerin egemenlik alanının doğrudan görünümü olan idari faaliyetlerde sınırlandırılmasını çoğunlukla gerektirmektedir. Diğer taraftan gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına hızla devam edebilmesi için de sermaye birikimine ihtiyaç duyulmaktadır. Finansman sağlaması için yöneltilen bu araçların kullanımında vergilendirilebilir gelirin bulunmasına yönelik olarak vergi tabanının genişletilmesi maksadının da gözetilmesi kaçınılmaz olmalıdır. Bununla birlikte günümüzde uluslararası alanda faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin sadece ticari faaliyetleri dolayısıyla kurum kazancının vergilendirildiği değil aynı zamanda başka kaynak devletlerdeki ortaklıkları bulunan şirketlerden elde ettiği kar paylarının veya birbirlerine

⁷² Bkz. 70. dipnot.

ödünç ilişkisi dolayısıyla edindikleri faiz alacağıının da vergilendirilmesi bağlamında menkul sermaye iradı kavramı oldukça önem arz etmektedir. Bu çerçevede vergilendirmede menkul sermaye iradı unsurlarının söz konusu ticari faaliyetler geliştikçe çeşitlendirilmesi ve kaynakta vergi kesintisinin sürekli gözetilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA:

- PALLI, Hayati:** “OECD Model Anlaşmasında Yer Alan Aktif Kazanç Unsurları”, *Adalet Dergisi*, Sayı:52, 2015, 75-97.
- PAMUK, Şevket:** “Türkiye’nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi”, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2018.
- AKÇAOĞLU, Ertuğrul:** “Türk Hukukunda finansal türev ürünlerin vergilendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2000, (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>), (E.T.20/5/2020).
- AKIN, Emine Ebru;** “Özgün Önceliği İlkesinin Ters Repo İşlemlerinin Ticari İşletmeler Tarafından Muhasebeleştirilmesi Üzerine Etkisi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 2005, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30075>) (E.T.01/03/2021), 427-438.
- ARNOLD, BRIAN J.:**“An introduction to tax treaties”, (https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/10/TT_Introduction_Eng.pdf) (E.T.29/5/2020), 2013, 1-16.
- ARSLAN, İbrahim:** “Türk Hukukunda Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesinin Kavramsal Gelişimi –Hukuki Niteliği ve Uygulaması”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, 1989, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261670>) (E.T.27/5/2020), 289-312.
- ATEŞAĞAOĞLU, Erdem:** “Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Kanunu Bakımından Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi”, *Legal Yayınevi*, İstanbul 2006, (<https://legal.com.tr/kitaplik>) (E.T.20/5/2020).
- AUERBACH, Alan J.:** “Tax Reform in the 21st Century”, *University of California, Berkeley*, 2006, (<https://eml.berkeley.edu/~auerbach/reform.pdf>) (E.T.1/6/2020).
- BAISTROCCHI, Eduardo/ HEARSON, Martin:** “Tax Treaty Disputes: A Global Quantitative Analysis”, *Cambridge Tax Law Series*, Vol:2, 2017, (<https://doi.org/10.1017/9781316528945>) (E.T.1/6/2020), 1512-1546.
- BROEKHUIJSEN, Dirk-Maarten:** “A multilateral tax treaty : designing an instrument to modernise international tax law”, (<http://hdl.handle.net/1887/57407>) (E.T.30/5/2020), doctoral thesis, Leiden University Press, 2017.

- BURGESS, Robin ve STERN, Nicholas:** “Taxation and Development”, çev. DURMUŞ, Mustafa, Maliye Dergisi, 2007(152), (https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/mustafa_durmus.pdf) (E.T.01/03/2021), 1-59.
- ÇELEN, Mustafa:** “Devlet Tahvili ve Hazine Bonusu Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Dünü, Bugünü, Yarını”, Legal Mali Hukuk Dergisi, Temmuz 2005, Sayı:5, (<https://legal.com.tr/kitaplik>) (E.T. 22/5/2020), s.1881-1904.
- EROL, Ahmet:** “Türk Vergi Sistemi ve Vergi Hukuku”, Adalet Yayınevi, Nisan 2018, (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=17848>) (E.T.21/5/2020).
- GÖKTUNA, Ege:** “Galatasaray Üniversitesi Vergi Hukuku Merkezi Tarafından Sn.Prof.Dr. Adnan Tezel’in 10.Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle 31.5.2007 Tarihinde Düzenlenen Toplantının Açılış Konuşmaları”, Legal Mali Hukuk Dergisi, 2008, Cilt:4 Sayı:44, (<https://legal.com.tr/kitaplik>) (E.T. 28/5/2020).
- HARDING, Michelle:** “Taxation of Dividend, Interest, and Capital Gain Income”, Vol:19, 2013, (<https://doi.org/10.1787/5k3wh96w246k-en>) (E.T.1/6/2020), 1-57.
- HASLEHNER, Werner:** “Tax Treaty Disputes in Germany”, Cambridge University Press, Vol:1, (<https://doi.org/10.1017/9781316528945.008>) (E.T.1/6/2020), 290-358.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı:** “Menkul Sermaye İradı Elde Eden Mükellefler İçin Vergi Rehberi”, Şubat 2020, (https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/2020_menkulsermayebrosur.pdf) (E.T.28/5/2020).
- JOGARAJAN, Sunita:** “Double Taxation and the League of Nations”, Cambridge University Press, April 2018, (<https://doi.org/10.1017/9781108368865>) (E.T.27/5/2020).
- KORKUSUZ, M.Refik, KAYALI/F.İpekel:** “Turkish Public Law”, Seçkin Yayıncılık, 2019, (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=22696>) (E.T.20/5/2020).
- Model Tax Convention, OECD:** (<https://doi.org/10.1787/g2g972ee-en>) (E.T.1/6/2020).
- ÖNCEL, Mualla/ÇAĞAN, Nami/KUMRULU, Ahmet:** “Vergi Hukuku”, Genel Kısım, Cilt:1, 2.Bası, Ankara 1985, (<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/12375/Vergi%20Hukuku%20Cilt%201.pdf?sequence=1>) (E.T.22/5/2020).

- ÖNER, Cihat:** “Dar Mükellefiyette Ticari Kazancın Türkiye’de Elde Edilmiş Sayılmadığı Haller Üzerine”, AÜHFD, 63 (2), 2014, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/622830>) (E.T.01/03/2021), 365-395.
- ÖNER, Erdoğan:** “Türk Vergi Sistemi”, Seçkin Yayıncılık, Şubat 2019, (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=22945>) (E.T.21/5/2020).
- Statement 17/3714, European Commission:** (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_17_3714) (E.T.28/5/2020) Brussels, 2017.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı:** “Sermaye Piyasası Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara, Kasım 1989, s.84. (http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/6-SermayePiyasasi_OIK346.pdf) (E.T.20/5/2020).
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin:** “Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması”, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 2003.
- United Nations:** “Analytical and Historical Review of International Double Taxation and Tax Evasion and Avoidance”, (https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2014/10/2STM_Taxation-EC18-2006-7-part1-R.pdf) (E.T.28/5/2020).
- WEHRWEIN, Carl F.:** “Some Aspects of the Double-Taxation Problem”, Journal of Political Economy, The University of Chicago Press, Vol:44, No:4, 1936, (<https://www.jstor.org/stable/1823200>) (E.T.28/5/2020), 544-553.
- YALTI, Billur:** “Tax Treaty Disputes in Turkey”, Cambridge University Press, (<https://doi.org/10.1017/9781316528945.016>) (E.T.29/5/2020), 661-708.

